

به نام ایران سرای امید

شهر و شهرسازی

به دلیل اهمیت و نقش حیاتی که شهر میتواند در پیشبرد و پیشرفت روستا و حیات ملت و کشور، در زمینه های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی داشته باشد و همچنین حقوق شهروندی و اهمیت تقسیم ثروت و امکانات در جامعه، نوشتار زیر را بصورت خلاصه و کوتاه اما تا جای امکان جامع با اشاره به محورهای اصلی در خدمت علاقه مندان میگذارم.

تاریخچه و فلسفه پیدایش شهر

از دیر زمان که انسان به شناخت نخستین برای ادامه حیات دست پیدا کرد، گروه های کوچک در سفر یا کوچ برای شکار و نیازهای اولیه زندگی پرداخته اند. این مسافران سیار در طول و عرض جغرافیایی در پی فصلها و بنا به مایحتاج خود از یک نقطه به نقطه دیگری نیاز خود را فراهم و به حیات خود ادامه میدادند. در سیر و روند تکامل، انسانها به شرایط زیست محیطی و فصلی محدوده جغرافیایی خود آگاه شدند و برای مثال زمستان به جنوب و تابستان به شمال کوچ میکردند. این فرایند کوچ برای نیازهای اولیه به مانند غذا عاملی بود که پراکندگی گروه های کوچک در غالب گروه (کمینته) را فراهم آورده بود. اکثر کمینته ها را خانواده تشکیل میدادند و یا پیوندهای عاطفی بین اشخاص از نظیر کمک در شکار، در زندگی و یا راهنمایی برای هدایت راه ها در کوچ بوجود میآمد.



پیوند اشخاص و نقش آنها در شکل گیری شهر

دانه و گیاه عاملی بود که انسان به فکر تولید این محصولات بصورت کلان در بیاید و با شروع کشاورزی و پیشرفت دانش کشاورزی، جمع بسیار از این گروه ها از کوچ دست برداشته و شروع به کشاورزی پراکنده کردند. شیوع کشاورزی که عامل پیدایش و پیشرفت تمدنهای باستانی بود و نقش اب در این امر، عاملی بود که شهر و تمدنهای نخست در کنار رودهای بزرگ بوجود بیایند. با شکل گیری امر کشاورزی بصورت کلان و گردهمایی گروه های کوچک در یک منطقه که اب نقش اساسی در ان ایفا نموده بود نیازهای دیگری بوجود آورد. این نیازها بر مبنای همان رشد تولیدات میبود که با شناخت و کنترل عنصرهای شناخته شده انزمان صنعت و رشد صنعتگری پدیدار میشود. انسان متوجه میشود که گردهمایی گروه ها کوچ کنند برای رفع نیازهایش بر پایه و محور کشاورزی و صنعتگری میتواند یک نوع رفاه را در زندگی روزمره برایش فراهم سازد. رشد این موضوع و همچنین گردهمایی گروه ها که مشخصا در این راستا نیاز به ساخت پناهگاهی برای زندگی و ساکن ماندن در یک محل و رفتن به نبرد با فصول طبیعی نیاز به خانه سازی را پدید آورد.



در پی ان برای نظم یک جامعه که از همان گروه های کوچک کوچ کننده تشکیل میشود قوانین و در ادامه قانونگذار را بوجود آورد و اینچنین نخستین شهرها و تمدنها در کنار رودهای بزرگ شکل گرفت.

نخستین شهرها در بلندی ساخته شد که قانونگذاران، صاحبان نفوذ اجتماعی و دینی بتوانند هم قدرت و هم تسلط را بر شهروندان که در دامنه، ادامه و گرد همان بلندی ساخته شده بود را داشته باشند. این بلندی ها یا ارتفاع بنا بود و یا در ارتفاعات طبیعی به مانند تپه ها و کوه های کم ارتفاع پدید می آمدند.

شهر سوخته در استان سیستان و بلوچستان و شهر باستانی بابل در کنار رود فرات نمونه ای از شهرها و تمدنهای انزمان در ایران شهر بشمار می آیند.



شهر باستانی بابل

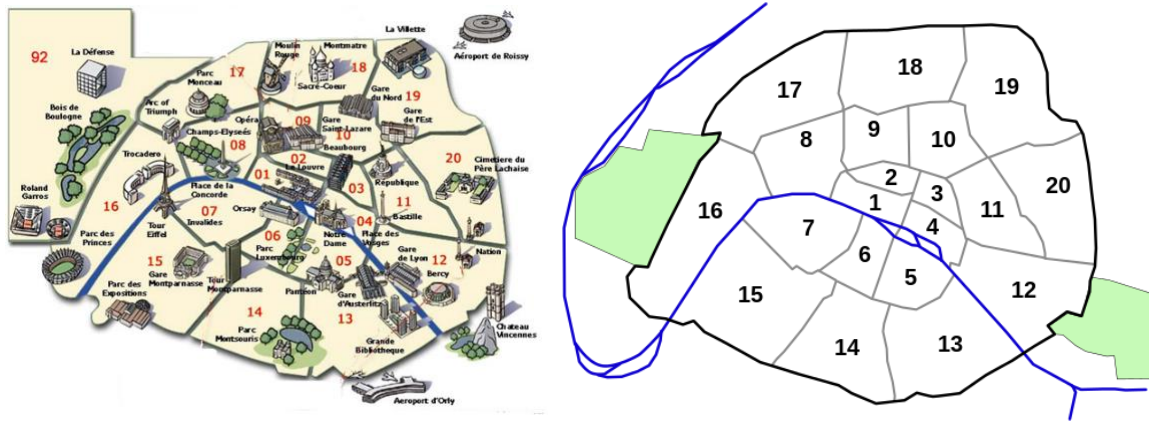


شهر سوخته

پیدایش شهر بر پایه ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی نخستین نماد تمدنی و نخستین سیستم سیاسی دولت - ملت میباشد. از همان روزهای آغازین این پدیده نوین اجتماعی، قدرت شهر برای نظام حاکم ویتیرینی از شکوه، تجل و قدرت کشور بحساب می آمده است و اوج این شکوه را ما در پاسارگاد و شاهنشاهی هخامنشی و ساسانی شاهد بودیم.



پس از آن خصوصاً در غرب، شهر بصورت حلزونی به گرد کلیساها که مظهر قدرت بودن شکل میگرفت. امروزه هم در مراکز شهرهای اروپایی همچنان اینگونه هستند. یکی از مهمترین آنها شهر پاریس میباشد که حول محور کلیسای نوتردام رشد کرده است و همچنان نیز چنین میباشد.

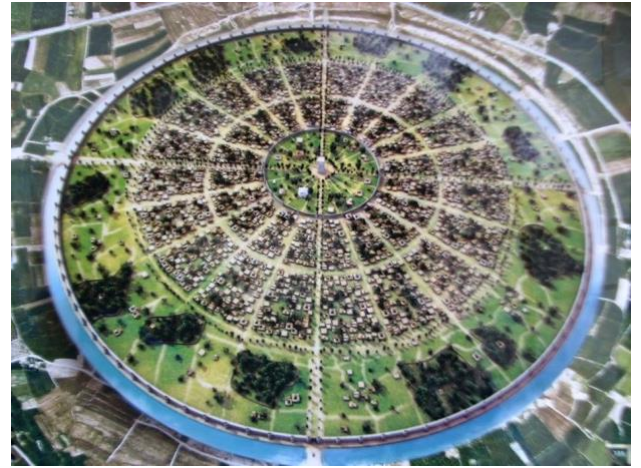


در اینجا که از شهر زیبای پاریس نوشتم، جا دارد که نکته ای را اشاره کرده و یادی از شهر باستانی اردشیر خوره کنیم که به دستور اردشیر یکم شاهنشاه ساسانی ساخته شده که در نزدیکی فیروز آباد امروزی وجود داشته است. این شهر بصورت دایره ای با دو بلوار بزرگی که سراسر شهر را طی و بصورت بعلاوه شهر را به چهار قسمت تقسیم میکند و همچنین خیابانهایی که به مرکز و یا میدان اصلی متصل میشوند من را به یاد بلوار شانزلیزه پاریس می اندازد که این خود نشانگر پیشرفت ایرانیان در زمینه مهندسی شهر سازی میباشد.

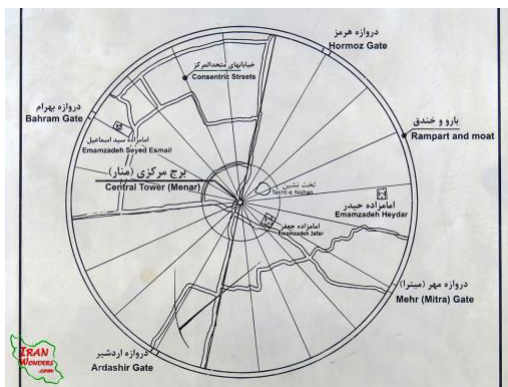
به شباهت بی نظیر این دو شهر توجه بفرمایید.



شانزلیزه



اردشیر خوره



در همین لحظه جا دارد اشاره ای داشته باشیم به این نکته مهم، که روند شکل گیری شهرها خصوصا بعد از عصر صنعتی در اروپا و غرب برای صریح تر و کوتاه کردن ارتباطات و همچنین تاثیر این دوره تاریخی بواسطه پیشرفت و ارتباطات بر روحیه بشر و ساختارهای ان، شهرها بصورت خطی (طول و عرضی) درآمدند و نمونه بارز انرا در شهر لس آنجلس شاهد هستیم. ناگفته نماند که عنصر طبیعت نقش مهمی را در ساختار شهر ایفا میکند.



در واقع ساختار بنا و شهرسازی به مانند هنرهای مختلف دیگر در حرکت و موجهای مختلف فرهنگی و فلسفی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و دانش روز در زمانها و دوره های مختلف بواسطه امکانات و نیازها در طول روند سیر تکامل تغییر کرده است.

حلقه زنجیری مابین روستا، شهر و کشور در توسعه

همانگونه که در بالا اشاره شد، شروع شهر از روستا بوده است و پیشرفت شهر بستگی به پشتیبانی روستا بعنوان یک مرکز لجستیک خصوصا برای تهیه آذوقه و مواد غذایی تاثیر داشته و دارد و این ارتباط و هماهنگی بین شهر و روستاهای اطراف آن بسیار در پیشبرد و قدرت اهداف یک کشور نقش مستقیم داشته اند، چه از نظر اقتصادی و چه از نظر ویتترین شهرها بعنوان قدرت یک کشور.

بر این پایه هرچقدر روستا امکانات رفاهی بیشتر داشته باشد و جمعیت روستا بیشتر و پرتلاش عمل نماید شهر و کشور مستقل و قدرتمندتر خواهند بود و هرچقدر روستا خالی از سکنه و جمعیت شود، قدرت شهر و در ادامه قدرت کشور تحلیل خواهد رفت.

نمونه بارز این امر را، امروزه در ایران شاهد هستیم که کشور حتی قادر به تولید لبنیات خود نیست و آنها را از بازارهای جهانی وارد میکند و در پیرو واردات صنایع و بازار کار نیز تنزل مییابد و از بین میرود و قدرت کشور هم کاهش پیدا میکند. بنابراین رشد و شکوفایی روستا که رابطه مستقیم با تقسیم امکانات آن از طرف کشور و یا دولت دارد باعث رشد و هارمونی شهر و در نتیجه کشور خواهد شد.

فراموش نکنیم که محصولات اولیه غذایی که رکن اصلی حیات انسان میباشد از عصر نوین بستگی به تولید این محصولات در روستا دارد، همچنین قیمتهای این محصولات که باز بستگی به تولید کافی و لازم از طرف روستا میباشد، تعادل قیمتی را در دیگر محصولات بوجود میآورد که در پی آن رشد اقتصادی و قدرت خرید شهر بالا میرود و سلامت اقتصادی در شهر قدرت کشور را به همراه میآورد. در واقع زنجیرها و لایه های مختلف شهروندی که هر کدام از رفاه برخوردار میباشند وسیله ای برای رشد دانش و تکنولوژی در جامعه بوجود میآورد و پله های ترقی، یک به یک به جلو حرکت میکند.

این توضیح کوتاه میتواند به ما نشان دهد که حیات یک کشور بستگی به حیات روستا دارد و سلامت روستا حیات کشور را تضمین میکند. تبادل ارتباطی بین شهر و روستا، همچنین کشور عامل استقلال و پیشرفت میباشد. نکته مهم و کلیدی این حیات در آبادانی و رفاه روستا نهفته است. نمونه بارز این زنجیره را میتوان در کشورهای پیشرفته مشاهده کرد که در آن، امکانات زندگی در روستا بسیار مهم و پیشرفته میباشد و شخصی که در روستا برای مثال به شغل کشاورزی مشغول است، همان رفاه و امکاناتی که یک شخص در شهر برای مثال به کار بانکداری مشغول میباشد را دارا هستند. اینها دو شغل مختلف میباشدند که از نظر ارزشی و فلسفی باهم برابر میباشدند و هر دوی آن در دو جای مختلف برای پیشبرد و پیشرفت کشور تلاش دارند.

توضیح عادلانه و برابر امکانات در روستا این امکان را بوجود میآورد که روستا نشینان نیازی به هجوم بطرف شهر نداشته باشند و شهر در یک تعادل به کار و وظیفه خود برای پیشرفت کشور مشغول باشد. (هماهنگی و همبستگی در جامعه) هرچند که با توجه به معضلات متعدد، خصوصاً معضلات فرهنگی که امروزه جامعه ما پشت سر میگذارد، امر فرهنگی و رابطه روستا، شهر و کشور زمانی مناسب لازم دارد تا شخص نقش خود را در جایگاه خود با امکانات برابر بداند و انجام دهد.



بر پایه توضیحات بالا میتوانیم مشاهده کنیم که کشور ما ایران زمین از سلامت برخوردار نمیشود و ادامه این محرومیتها موجب بروز ناهنجاریهای شدید اجتماعی بصورت گسترده گردیده است و در واقع کشور بسیار بیمار است و ادامه این بیماری، به مرگ حتمی کشور خواهیم رسید.

راه چاره چیست؟

طبق توضیحات انجام شده در این نوشتار و باور شخصی من، روستا نقش اساسی و حیاتی یک کشور را در دست دارد. روستاهای ما در ایران در بخش عمده ای ویران و نابود هستند. جامعه بیمار است، بیماری در حال مرگ که درد فراوانی دارد. برای اینکه بتوان انرا درمان کرد سریعترین راه مسکنی میباشد که میبایست دولت به تزریق نماید تا در یک دوره زمانی، بصورت برنامه ای مشخص، انرا درمان نمود تا روستا و جامعه سلامتی خود را باز یابد.

نخستین راه تسکین این مردم شریف در روستاها و حتی شهرها و مناطق محروم، امکانات مالی میباشد که بصورت مقرری و ماهیانه حداقلی را فراهم آورد تا این مردمان بتوانند در یک آرامش نسبی بسر ببرند و شروع به اندیشیدن و تلاش کنند. پروژه نخستین برای روستاها و مناطق محروم، جدای از حداقلهای ماهیانه، مسکن و درمان و قدم بعدی و سریع ان، آموزش میباشد.

برای مسکن در سطح وسیع و فوری تا زمانی که بتوان ساختارهای پایدار را پایه گذاری کرد و بودجه های انرا در نظر گرفت، میتوان کارخانه هایی ایجاد نمود، و یا از کارخانه هایی که شرایط ساخت و تولید طرح پیشنهادی زیر را داشته باشند استفاده کرد تا بتوان بصورت سری و تولید انبوه سر پناهی مناسب برای این مناطق فراهم آورد.

طرح سریع و پیشنهادی من تولید منزل کانتینری میباشد که بتوان به مانند شرایط حساسی که امروزه داریم، جمعیت قابل توجهی را تهت پوشش قرار داد. همچنین کانتینرها را میتوان برای استفاده از درمانگاه و مدرسه مجهز نمود.

نکته قوی و مهم این طرح را میتوان تولید انبوه بودن ان در کمترین زمان با پایین ترین هزینه عنوان کرد، همچنین زمانی که ساختارهای پایدار شروع به اجرا شود، میتوان این کانتینرها را جابجا و در نهایت انها را بازیافت نمود، خصوصا هن انرا.



نمونه طرح پیشنهادی (اسکیس پروژه) خانه کانتینری، که میتوان آنها را با توجه به نیاز تولید و تنظیم نمود.

با توجه به کم هزینه بودن آنها، همچنین قدرت اجرایی، میتوان محیطی را فراهم نمود که در آن تمام مسائل اجتماعی، روانی را برای بهبود یک جامعه در نظر گرفت و اجرا کرد.



کانتینرها را میتوان بر مبنای نیاز برای خانواده های مختلف با تعداد فرزندان مختلف مونتاژ نمود، نمونه بالا برای یک زوج و یا یک فرد تنها میباشد. این نمونه طرح بر روی کانتینرهای ۴۰ فوتی انجام شده است.

طرحهای مختلفی وجود دارد که بستگی به بودجه دولت دارد تا بتوان انرا اجرا کرد. اگر بودجه دولت مناسب باشد، میتوان ساختارهای پایدار را با درمانگاه و یا محیطهای آموزشی شروع کرد و منزلهای مسکونی را با کانتینر تا زمانی که بودجه مناسب برای ساخت خانه بصورت پایدار پدید آید. البته مسائل سیاسی و خواستگاه دولت بصورت فلسفی و اجتماعی بسیار مهم میباشد تا بتوان تصمیم درستی را گرفت و انجام داد.

نگاه به جامعه و آینده ان مهمترین موضوعیست که میبایست دولت آینده در نظر داشته باشد. در پایان میخواهم به نکته مهمی اشاره کنم که اندیشه شهر و شهرسازی، ساختارهای مختلف مسکونی و اداری در اندیشه و روان جامعه تاثیر مستقیم و مهمی را دارا میباشد. یک معمار مسئول و مسئولیت پذیر میتواند جامعه ای را تغییر دهد. (شارل گرنیه)
نوشتار بالا گوشه ای از اندیشه من درباره معماری و شهرسازیست، اندیشه ای که پایه محوری ان بر روی اندیشه های ایرانشهری بنا شده است.

سپندان نیک:

- گفتار نیک
- کردار نیک
- پندار نیک

هفت ساختار فرهنگ ایرانشهری در ساختار اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی به قرار زیر میباشد:



- خردگرایی
- دادگری
- آبادسازی
- شادزیستی
- دهشمنندی
- آزادگی
- رواداری

پژوهش: رضا مهربانی

دیماه ۲۵۷۵ برابر با ژانویه ۲۰۱۷